

Йордан Йовков
Случайни гости

Един от постове на нашата застава се казваше „Бяло море“. Той е на самия бряг, малко здание, до него дъсчена будка за часовая и няколко акации, изкривени от морския вятър. Чифлици и села наблизко няма, зад поста е безлюдно и пусто поле, откъм юг е морето и сред него – исполинският конус на Тасос.

Близко до тоя пост имаше малък залив, който навътре в сушата се обръщаше на блато, обраснало с висока тръстика. По-рано, когато войниците отиваха да патрулират към устието на Кара су, трябваше да заобикалят много и тогава да излязат на морския бряг. А това им струваше и труд, и време. Сега те преминават залива с една лодка, която е собственост на поста и постоянно си стои, привързана до брега. Войниците я наричат „Годеницата“, или по-често и по-галено „Годеничката“. И лодката, и това странно име си имаха историята.

Пограничната служба по морския бряг има добрите си страни. Тук почти липсват всякакви разправии с контрабандисти и дезертъори. И затова войниците, които патрулират покрай морето, нямат леката походка и будното внимание на граничарите от планините. Там опасността може да се яви внезапно и на всяка крачка, тук – един поглед към морето, и вече се вижда има ли нещо, или няма. И войниците всякога си вървят спокойно и бавно, минават по самата черта, до която стига водата, защото там пясъкът е прибъхтан и по-лесно се върви. Малки вълни ритмично прошумяват наблизко и до самите нозе на войниците пяната се разстила върху пясъка, като бяла дантела. Морето е всякога хубаво, въздухът е пропит със соления дъх на риба. Кучетата, които придружават патрула, щом излязат от делтата на Кара су, като че започват да скърбят за дивеча и за горите, не се отделят настрана и лениво и апатично вървят в самите стъпки на войниците. Но и те са свикнали с морето и за някоя кора хляб, захвърлена далеч сред вълните, готови са да направят и най-студената баня.

По-внимателни стават войниците, когато има буря. Случва се често тогава морето да изхвърли някоя лодка или дори гемия. Ако това не стане, от някое далечно корабокрушение вълните може да довлечат добра и скъпа плячка: буре с кокосово масло или с маслини, някоя каса с лимони или с портокали. Това се случва много рядко. По-често развълнуваното море ще изхвърли греди, дъски, отломъци от мачти, или пък само някоя матроска шапка. Не всичко може да влезе в работа, но всяка вещ може любопитно и дълго да се разглежда и философски да се побеседва за нея. Все пак маслините и портокалите не се забравят и вярата в щедростта на морето не се разколебава.

Един ден духаше лодосът и морето силно се вълнуваше. Тъмни облаци се носеха по небето и забулваха Тасос до подножието му. Гората около Кара су се огъваше под вятъра и шумеше. Но тоя шум оставаше болезнен и слаб, облаците вървяха към север бавно и без светкавици. Истинският хаос и страшният шум на бурята бяха в морето. То беше настръхнало и потъмняло, почти черно, набраздено с високи вълни, които се люлееха и огъваха в могъщи гърчове, гонеха се с някаква дива и ликуваща песен, шумяха и размятаха белите си гриви. Близко до брега морето ставаше разкаляно и жълто, вълните идеха една след друга и с глух рев се разбиваха на кипяща бяла пяна. Цели ята от глабуси се виеха край морето. Но тия птици, тъй досадно кресливи други път, сега бяха мълчаливи, правеха големи усилия да се задържат на едно място във въздуха, но вятърът ги грабеше и разнасяше насам-нататък, подобно на хартии и дрипи, подигнати от вихрушка.

Морето беше страшно тоя ден. И все пак, далеч на мъглявия хоризонт се виждаше самотна гемия, беспомощна черупка, с която вълните си играеха. Платната бяха снети, мачтите силно се наклоняваха и от време на време се показваше над вълните ту предната, ту задната част на корпуса. Не беше лека участта на тия моряци и сякаш морето се готвеше да ни направи жестокия си подарък. От всички постове войниците следяха тая гемия, дебнеха я като ловци, които са поставили примка и чакат. Аз излязох по обиколка и сам вярвах, че непременно ще се случи нещо. Но минаха се няколко часа и гемията не само че не се приближаваше към брега, а дори успяваше да навлезе още навътре в морето. В таква бурно време не брегът спасява моряка, а откритото море.

Продължих обиколката си, но все не можах да се примиря с мисълта, че такава голяма буря ще мине току-тъй, без всяко събитие. Често спирах коня и отново гледах към гемията: тя си оставаше на същото място и все така отчаено, но твърдо се бореше с бурята. И дори ординаредът, който ме придружаваше, почна твърде непредпазливо да се шегува.

– Господин подпоручик – говори той и хитро се усмихва, – днес май няма да ядем маслини. Ще избяга тоя дявол!

Наблизо към „Бяло море“ срещнах патрула, който се връщаше към отсамния пост. Единият от войниците беше Пантелей. Той беше добро и весело момче, но, по една странна игра на мускулите и линиите на лицето си, изглеждаше мрачен и сърдит, говореше троснато и високо, като че се караше. Сега Пантелей стоеше пред мене още по-навъсен, уморен и замаен от вятъра.

– Има ли нещо към „Бяло море“, Пантелей?

– Благополучно, господин подпоручик... Само оная афера...

Зная слабостта му към тая дума, не го пресичам и не се усмихвам.

– Там, господин подпоручик... Там, в „Бяло море“, още отзарана заловили двама души, годеник и годеница...

Вятърът граби думите на Пантелея, аз ги чувам някъде отстрани във въздуха. Всичко това ми се струва съвсем невероятно и чудно.

– Вярно, господин подпоручик – повтаря Пантелей, – годеник и годеница.

Той идва по-близо и ми разказва цялата история. Тя била гъркиня от Тасос, а годеникът говорел добре български и както уверявал, бил българин някъде от Кавалско. Бащата на момичето не бил съгласен за годежа и те избягали с лодка, като мислели да излязат на скеля Кереметли и оттам – за Сарь Шабан. Но бурята ги изхвърлила отсам границата. Лодката извлекли, неповредена и здрава на брега.

Побързах към „Бяло море“ и когато стигнах там, заварих войници-те, както всякога, построени за среща. Но аз не доизслушах до края рапорта на старшия и влязох вътре в поста. Пред мене стояха те – годеникът и годеницата. Съвсем не очаквах това, което виждах. Тя беше младо хубаво момиче, много хубаво дори. Имаше прости, тъмносини дрехи и яркочервена забрадка, която наполовина скриваше косите ѝ, черни до синьо вече. И може би затова кръглото ѝ лице изглеждаше по-бяло, очите черни, усмихнати и светли. Имаше нещо детско, покорно и добро в погледа на тия очи. Годеникът беше възрастен, близо четиридесетгодишен човек. Казваше се Теодоси, рибар. Професията му личеше в цялата негова фигура: висок, широкоплещест, силен и здрав, с типичните черти на расата си – орлов нос, силно издаден подбрадник и тънки мустаци. Носеше кожена куртка, кожен каскет, килнат назад, върху челото падаха къдрави, черни коси.

Хубавец тоя човек не беше. Един от тия хора, на които природата е дала голяма физическа сила, които добре разбират занаята си, работят много, пият много, често са необуздани и груби, но са забавни, оригинални и много смели. Жените лесно се увличат подир такива мъже.

Нещо ново не научих от тях, освен това, което вече знаех от Пантелея. Показаха ми един вързоп, който бяха успели да спасят от корабкрушението си. Вътре имаше дрехи, чеизът на момата, всичко измачкано и измокрено от морето. И докато годеницата срамежливо навеждаше очи и се червеше, рибарят беше спокоен, гледаше хитро, насмешливо и дори нахално. Той беше навикнал спокойно да посреща всеки удар на

съдбата какъвто и да бъдеше.

За престъпни намерения у тях не можеше и да се мисли. Те бяха се озовали в наша територия по една нещастна случайност. Оставих ги, като казах да ги държат свободно, повече като гости, отколкото като арестанти. И те, и войниците не можаха да скрият радостното си облекчение, че работата взема тоя добър край, който са и очаквали.

Всеки пограничен офицер е длъжен веднъж в седмицата да пренощува в някой от постове на заставата си. Ред ми беше да бъда в „Бяло море“ и още отрано бях изпратил тука ординареца си. Вещите ми бяха донесени и стаята ми приготвена – на това чергарство бях свикнал отдавна. При мене влиза ординарецът и още от вратата се усмихва. Аз зная какво иска да ми каже, но на тая интимна тема не ми се ще да приказвам.

– Е, Калине, какво ще ядем довечера? Калин неочаквано се смущава, мънка нещо и не отговаря.

– Какво готвиш? – питам го.

– Аз не готвя сега, господин подпоручик... таквоз... тя готви сега, годеницата. Отзарана тя готвила на войниците, сега пак готви за тях и за нас.

Аз огледах стаята. Беше изметено и чисто, стъклата на прозорците бяха изтрити, вещите – грижливо и хубаво наредени. Сега си спомних, че и в помещението на войниците имаше много по-голяма чистота, отколкото всеки друг път. Надникнал бях и в кухнята – и там разтребено и чисто, на огнището бяха наредени няколко тенджери. Калин се досеща какво мисля.

– И тук тя разтреби – говори той, – и отгатак. Много добро момиче. Пък и приляга му.

И Калин прибавя с други, по-сериозен и наставнишки тон:

– Все друго е, господин подпоручик, когато жена влезе в една къща. Друго е.

Той се отпуска ту на единия, ту на другия си крак, някак свенливо се усмихва и в погледа му се чете въпросът: „Няма ли да позволите да поприказваме по-надълго върху тая тема?“

Вратата в антрето се отваря, нахлу вятър и изведнъж по-високо и по-ясно се чу ревът на морето. Някой излезе навън, но бързо се повърна и не успя да затвори вратата. Погледнах през прозореца: това беше рибарят, подгонен от кучетата. Ханджар беше се спрял на прага и лаеше сърдито, вятърът обръщаше ушите му, изправяше дългата му козина и от това той изглеждаше още по-наежен и страшен.

От поста излезе годеницата и безстрашно тръгна навън. Исках да извикам на войниците, но видях, че кучето замлъкна и завъртя опашка. Момичето излезе, хвърли нещо и на връщане дори се реши да помилва този страшен звяр. Всичко това ме зачуди много: Хан-джар бе свиреп и зло куче и мъчно се привързваше към когото и да е. Калин също наблюдаваше тая сцена.

– И кучетата нищо не й думат – каза той. По-късно разказах тая случка на опълченеца Адамов. Той беше възрастен човек, имаше голяма житейска опитност и аз обичах да слушам афоризмите му. Старият моряк ми отговори след доста дълга пауза и след като изпусна много дим от лулата си.

– Ще речеш, нищо не е – каза той. – Дребна работа е, а много нещо значи. Само децата и кучетата лесно познават добрия човек и скоро се сприятеляват с него. Така си е винаги!

До вечерта ходих към устието на Кара су. Някакво особено любопитство ме влечеше към самото място, дето бяха излезли случайните ни гости. Намерих лодката извлечена далеч от брега и добре запазена, взех си някои бележки, които щяха да ми трябват за дознанието. Връщах се късно. По-черна и по-тъмна нощ не можеше да бъде. Бурята продължаваше, в бездната на мрака морето реवेशе още по-страховито, полъхваше влага и хлад, с вятъра хвърчаха ситни капки и шибаха в лицето като сачми. Не можех да виждам нищо и покорно се оставях на коня. Дълго време умното животно криволеваше по волята си в разни посоки, вираше се с наострени уши напред, често навеждаше глава и душеше, като че внимателно проверяваше почвата под стъпките си. Изведнъж конят се спря. Помислих, че някоя дива свиня или чакал се е изпречил на пътя ни, но из мрака съвсем наблизо се изправи нещо голямо и черно, после ясно се обрисоваха стени и покрив на здание. Познах навеса на „Бяло море“. Оставих тук коня, обадих се отдалеч на часовоя и тръгнах към поста.

Едвам сега пред мене блеснаха осветените прозорци на поста. Ярка светлина излизаше на шипове и падаше на двора, но вън от тия светли квадрати тъмнината ставаше още по-черна, В студена и ветровита нощ нищо тъй не блазни и не привлича, както светлият прозорец на някое човешко жилище. Приближих се и погледнах вътре. Наистина интересна сцена. И аз не зная какво би било учудването на онзи, който, без да е предупреден, би погледнал тука. Пет-шест души войници, стегнати, запазани с паласките и ножовете си, с високи бели навои, тоя хайдушки накит, който е гордост на всеки граничар, и между тях – това малко момиче с черни коси и червена забрадка, още по-хубаво от ярката светлина

на огъня. Наблизо в пирамида стояха пушките, над тях – раниците. При първия знак всеки грабваше пушката си и вече беше готов да посрещне каквато и да била опасност. Това е нещо обикновено на границата, и толкоз по-странно изглеждаше присъствието на момичето. Колкото до рибаря, той стар морски вълк по свой опит знаеше вкуса на всяка служба, в която има опасности и вечен риск. В тая среда той се чувствуваше като у дома си. Някога той бил боцман на търговски параход. Рибарят стоеше сега между войниците като сред компания от млади моряци на борда и снизходително и добродушно усмихнат, увлечено разказваше нещо. Всички бяха спрели очи на него и внимателно слушаха. Може би не внимаваше само Калин. Той стоеше прав, същински фронт между всички, с най-бели навои и с най-гъсти върви, с намокрена коса, гладко причесана на път. В такива разговори моят Калин не обичаше да отстъпва първенството на когото и да е, но сега той беше срещнал опасен и силен противник.

Не исках да ги безпокоя и предпазливо влязох в стаята си. Шумът на бурята остана вън и разговорът ясно се чуваше:

– Седмата вълна, тя е страшна! – говореше рибарят. – Зададе ли се – пази се! Седмата вълна милост не знае...

– Каква седма вълна? – попита някой. – Има ли седма вълна?

– Има. Да излезем утре на морето и ще видиш. Вълните идат всякога по седем, изредят се и там морето малко по малко утихва. После – други седем идат. Всякога е тъй. От първата до четвъртата са малки, петата – по-голяма, шестата – още по-голяма. Ама седмата – иде като някой звяр. Внимавай, обръщай право към нея! Инак ще катурне лодката и хоп – на дъното, като камък.

– Гледай – обади се пак първият глас. – Гледай каквн работи. Ама вода ли е-в чаша да я гледам аз!

– Я, деца! – продължи рибарят. – Тежък ни е занаятът. Ама стига – да приказваме за нещо по-весело. Дайте кавал, дайте по-скоро гайда! Няма? А кой е песнопоецът? Никой? Чакайте! – извика той след къса пауза. – Аз забравих. Наистина, тя ще попее! Тя може...

Той заговори нещо неразбрано, ту нежно, ту заповеднишки и строго, говореше и годеницата и в гласа и имаше не толкоз решителен отказ, колкото стеснение и свенливост.

– Ще пее – обади се пак рибарят, – тя трябва да слуша. Ако ще бъдеш мъж – мъж бъди. Слушайте сега, момчета!

Настъпи тишина. Чуха се глухите удари на вълните, вятърът засвири в коминя и в пукнатините на вратата, но все пак вътре стана много

тихо. И тя запя. Звучен и приятен глас, треперлив и още нерешителен, странна музика на чужда и непонятна реч. Настъпи пауза след първия куплет. Рибарят някак гордо и самодоволно преведе:

– Нашенска песен: рибарят кърпи мрежите си, стяга лодката си, в морето ще ходи.

А след втория куплет той преведе:

– Тя казва, жената казва: ще моля бога мъглите да прати в планините, вятъра в горите, морето да е тихо...

Но след това той престана да превежда и сам запя. Неговият сипкав, но приятен и силен бас се присъедини към бистрия глас на момичето, закъсняваше на няколко такта и след това плавно и бързо го догонваше, следеше го и се преплиташе с него. Нямаше нужда да се превежда тая проста рибарска песен. Вън бучеше морето и откриваше смисъла ѝ. Песента беше за него – за това и хубаво и страшно, и любимо и проклето море.

Върху поста налетя бесен вихър на бурята, стъклата на прозорците прозвънтяха, пропукаха вратите, цялото здание се разлюля и разклати. Едни след други проечяха силни удари на вълните и тъй близко, като че морето се плискаше под самите прозорци. Изведнъж гласът на момата трепна болезнено и замлъкна. Рибарят продължи още, но като почувствува, че остава сам, замлъкна и той.

– Туйто! Жена нали е – ето ти и плач. Че песен е туй – нека се казва, каквото ще. Наистина, рибарско село гробища няма, такваз пословица има, но не се знае. Всеки с късметя си.

И както по-рано, той пак заговори нещо, ту нежно, ту сърдито и строго.

– Тъй не може! – извика той. – Друго! Друго! Гледайте мене сега, момчета. Вижте какво нещо е арабски уюн!

Той запя, но вместо някаква мелодия чуваха се само едни гърлести и глухи звукове, чу се и тропотът на игра. Изведнъж гръмна висок и весел смях. Смееха се всички войници. Прозвънтя и сребристият смях на момичето.

Аз повиках Калина. В стаята оттатък всичко утихна.

– Какво има? – попитах Калина, когато вече беше сложил вечерята.
– Пя ли годеницата?

– Пя. Пя, ама и плака. Кой знае, в песента трябва да има нещо жално. Разплака се изведнъж. Ама той такива смехории прави, такъв дявол, умряхме да се смеем...

– А тя?

– И тя се смее. Кой няма да се смее... Такъв е смешен.

Виждах, че Калин е нетърпелив, слушваше се често какво става отатък и затова веднага след вечерята го освободих. Няколко пъти през нощта се събуждах от силния лай на кучетата. Пристигаше патрулът от съседния пост, тежко удряха прикладите на пушките, прозвънтяваха ножовете, които войниците сменяха. „Тук ли са още? – говореше високо и сепнато Пантелей. – Ама че афера а!“ „Шт – обаждаше се други, – тихо, Пантелей!“ Те влизаха вътре, разговорът ставаше по-шумен. Не се минаваше много, кучетата отново се разлайваха – патрулът си отиваше. Но шумът не преставаше. Вън някой сечеше дърва, звънтяха тенекии, блискаше се вода.

Сутринта първото нещо, което видях, това бяха всевъзможни и разноцветни дрехи, изпрани и прострени да съхнат. Разбрах от какво идеше шумът през цялата нощ. Годеницата изнасяше последните дрехи. Мярна се Калин, цял измокрен, но все така грижливо и гладко причесан. Рибарят се разхождаше пред поста.

– Господин капитан – обърна се той към мене, и като всеки моряк по-лесно му беше да ме нарича така, – ние поработихме тази нощ. Имаше време и за спане, и за работа. Нека. Нека се поизперат момчетата. И аз съм бил войник, зная какво е да се переш самичък. Женската работа е друга.

Бурята беше поутихнала. Морето още не можеше да се успокои, но вълните вече не бяха тъй големи. През разпокъсаните облаци далеч навътре падаше слънце и блещеше върху пяната на вълните. Сега целият конус на Тасос се виждаше и само хоризонтално през средата, като бял пояс, обгръщаше го тясна ивица от мъгла. Зад поста полето се зеленееше, измито и свежо. Прострените дрехи се развяваха над бялото здание, като разноцветни флагове, и постът имаше идиличния вид на тихо и спокойно жилище.

След няколко часа дознанието беше направено и рибарят и годеницата му трябваше да заминат за ротната застава, придружени от двама часови. Калин връщаше багажа и тръгна заедно с тях, но той си намери работа и до ротната застава и щеше да иде там. Всички знаеха, че гостите ще си ходят, но пак това доде някак неочаквано. По пътеката, която криволезе из полето, все повече и повече се отдалечаваше малката група. Наоколо, в зелените вълни на тревата, подскачаше Ханджар, както правеше това понякога в морето. Няколко пъти рибарят и момичето се обръщаха и тогава войниците махаха с фуражките си от поста. Още малко и червената забрадка се скри зад гъстия хрусталак на смоквите.

Някаква невидима ръка изведнъж взе всичката празнична радост на поста и на цялата околност. Всичко стана, както по-рано, много познато, пусто, глухо и скучно.

* * *

Минаха се няколко седмици. За рибаря и годеницата му нищо повече не се знаеше, както неизвестна оставаше за нас съдбата и на всички други заловени и изпратени във вътрешността. Но все пак станаха случки, свързани с това събитие. Ханджар, който беше оти-шел заедно с гостите към ротната застава, се изгуби и повече не се завърна. Калин нещо заляна и настойчиво поиска да бъде сменен и изпратен на „Бяло море“. Там, между другарите си и на чист въздух, както сам казваше, щяло да му подобрее. Аз се съгласих.

Лодката беше докарана в зализа до поста. ЕДИН ден заварих всички войници, събрани около нея. Не зная отде бяха намерили бяла боя, но бяха и направили надпис. Тоя вещ фирмописец беше Калин. От едната страна на черния засмолен корпус на лодката се четеше:

„Зои“, а от другата: „Годеницата“. Всички бяха се дръпнали настрана, за да се получи нужният ъгъл и разстояние, и с леко приведени глави радостно и мечтателно се любуваха на хубавите букви като на някоя картина. Спомниха си и разказаха много подробности по тая случка. Калин не слушаше, беше отишел до лодката и поправяше някои букви. Съвсем неочаквано той ме запита:

– Господин подпоручик, колко километра има от брега до Тасос?

Казах му точното разстояние.

– Колко е далеко! – каза той. – А като гледаш, ще речеш, близо е. Водата лъже.

– Ханджар тъй се и загуби – продължаваха разговора си войниците. – Може да е отишел с тях. Твърде беше се сприятелил с годеницата.

– Не е голяма загуба – обади се троснато Пантелей. – Нищо, че Ханджар се изгуби. Аз пък мислех, че и Калин ще пропадне.

Войниците се засмяха, но Калин не обърна внимание, като че това не се отнасяше за него. Морето беше тихо и гладко, като застинало стъкло, и ослепително блещеше под слънцето. Само в подножието на Тасос то беше тъмно, изпълнено със зеления мрак и масления блясък на застояла вода, защото там дълбоко се оглеждаха високите планини на острова. Калин гледаше нататък и тихо, като че за себе си, повтори:

– Колко било далеко!

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том първи, „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7933>]